

Jonatan Vinkler

»ČE BI SE KLICALI NARODI PRED SODNI STOL BOŽJI ...«

**Govor ob odprtju razstave *Beseda božja ostane na veke*
v Narodni in univerzitetni knjižnici, 4. april 2017**

»Ko bi se klicali narodi pred sodni stol /Božji/, naj se izkažejo, kako so gospodarili z izročeniimi jim talenti, kako se je vsak po svoje udeležil vesoljne, človeške omike, smel bi se mali slovenski narod brez strahu pokazati med drugimi z drobno knjigo, kateri se pravi: Prešernove Poezije.«

Tako odločno, toda poetično je Josip Stritar 1866. zapisal ob drugi izdaji Prešernovih Poezij.

Nekaj podobnega je z neskritim ponosom izrekel tudi prvi škof protestantske cerkve na Kranjskem, Primož Trubar. O lastnem in svojih verskih sobratov prizadevanju je dejal: »Kaj takega se ni zgodilo, kar svet stoji.«

Slednje je bila posledica reformacije, kajti iz Luthrovega prizadevanja za versko prenovo in za drugačno delovnanjsko prakso od dotedanje so izšle trajne pridobitve celotne moderne evropske kulture – teološke, jezikovne, kulturne, gospodarske, politične in, ne nazadnje, etične.

Poglavitna med njimi je zagotovo *protestantska cerkev*, katere obredje in cerkvena pesem v ljudskem jeziku sta že na ravni Božje službe poudarjala, da gre tokrat za dialog običajnega vernega človeka, ne le duhovnika, z ljubim Bogom. Ob cerkvi sta se izoblikovali tudi *posameznikova osebna odgovornost* na eni ter *splošna verska strpnost in državljanska svoboda* na drugi. Vse omenjeno je v stoletjih po reformaciji odločilno oblikovalo podobo ne le Evrope, temveč tudi Novega sveta.

Slovcem je reformacija poleg evangeličanske cerkve »slovenskega jezika« dala knjižni jezik, prvo slovnico in veličastni tekstni opus – žanrsko popolnoma razvito književnost protestantskega tipa v slovenskem

jeziku. Kajti v slabega pol stoletja – med 1550 in 1599 – izide kar 56 knjižnih naslovov. Med njimi pride dvakrat med bralce celotna Biblija, natisnjene so bile številne pesmarice, katekizmi, cerkveni red, v katerem skuša Trubar postaviti na noge šolstvo v slovenskem jeziku ... Med temi knjigami je tudi Trubarjev opus: več kot 8000 (!) tiskanih strani, kar je do Ivana Cankarja veljalo za največjo avtorsko tekstno stvaritev v slovenskem jeziku.

Slovence je reformacija vpisala na zemljevid učene kulture, in sicer predvsem s prevodom Svetega pisma, ki je tedaj veljal za najzahtevnejši in definitivni preizkus jezikovne ter literarne zmožnosti posameznega knjižnega jezika in za vstopnico med narode omike.

Iz deželnih kuriozitet na prostoru med Alpami in Jadranom je reformacija Slovence preobrazila v ljudstvo. Ljudem, ki so na Koroškem, Kranjskem, Štajerskem, v Istri, Trstu in na Goriškem ali »na vsake dve uri hoda«, kot je zapisal Trubar, govorili različna narečja istega jezika – slovenskega –, je skozi Trubarjevo pero iznašla in zapisala tudi zbirno poimenovanje, ki nas kot narod označuje vse od tedaj – »ljubi *Slovinci*«.

Reformacija nas je obdarila tudi s pobudnimi koncepti na področju šolstva, predvsem pa je prišla v njeno ospredje ključna postava v dialektiki med Zemljo in Nebom: ne več cerkvena institucija in uredba, temveč – slehernik – in njegova svoboda, odrešitev pred grehom, Hudičem in smrtjo.

In tega človeka je reformacija učila brati, pisati, peti in moliti slovensko ter tudi skozi velika vrata vstopati na evropske univerze in na dvore.

Sodobna slovenska realnost vsaj na ravni jezika, književnosti in kulture verjetno ne bi bila niti misljiva takšna, kot je, če ne bi bilo luteranske reformacije na Nemškem in njene realizacije na Slovenskem. Slovenci namreč skozi zgodovino nismo prebivali v istem državnopravnem okvirju in tako tudi nismo imeli možnosti identifikacije z velikimi zgodbami lastne zgodovinske državnosti, kot so to lahko v 19. stoletju storili npr. Čehi, Hrvati ali Madžari s svojim zgodovinskim pravom. Zato sta bila ravno knjižni jezik in književnost tista oporna narodotvorna stebra, ki sta identiteto slovenskega naroda gradila, jo utrjevala ter v katerih si je bilo mogoče zamisliti želeno: Pred tremi desetletji npr. s 57. številko Nove revije samostojno državo, ki je bila tedaj le besedilni imaginarij.

Zato bodimo ponosni, da se lahko polnovredno izražamo v jeziku, ki so ga slovenski protestanti zaradi reformacije pred 500 leti povzdignili iz govornice pastirjev v jezik učene kulture, v jezik našega naroda. Peti, govoriti, moliti, celovito bivati v slovenskem jeziku kot dediščini protestantske reformacije je namreč naša stoletna očetna in dedna pravica, ne milostna dopustitev ...

Je pa zgodovinski protestantizem pri Slovencih mogoče razumeti tudi kot metaforo za možnost sodobnega, tukajšnjega sobivanja, morda sčasoma celo sožitja različnega – kot povabilo in dober zgled, kako sedaj premostiti globoke prepade zavoljo dogodkov od 1941 naprej.

Reformacija je bila zagotovo eden od zvezdnih trenutkov naše duhovne kulture, ne pa tudi blagoslovljeno obdobje narodne zgodovine. Kajti po svojem uspešnem začetku se je razbila na čereh in valovih zgodovinske silovitosti ter nasilja verskih sporov 17. stoletja. Toda: s tekom časa so se strasti pomirile, nravi pa uravnale.

Pot do tod je zahtevala *odpuščanje* na eni ter *pripoznanje* na drugi. Oboje – odpuščanje in pripoznanje z namenom pomiritve in sodelovanja vseh »ljudi dobre volje«, kot pravi Evangelij – pa je ne le krščanska, temveč globoko človeška lastnost in modrost, nujna za obstoj vsake skupnosti, zlasti tako maloštevilne, kot je naša – slovenska.